BROEDVOGELINVENTARISATIES IN NOORDWIJK EN OMGEVING IN 1986.

1. Inleiding

Ook het afgelopen jaar werden weer een aantal gebieden op broedvogels onderzocht in de omgeving van Noordwijk. Vanaf 1984 wordt nu door een groep mensen vooral het gebied buiten de duinen geïnventariseerd met het doel de gegevens van de wijde omgeving van Noordwijk weer enigszins actueel te maken. De laatste grootschalige inventarisatieronde werd gehouden in de jaren 1972- 1975 in het kader van het onderzoek van de Vogelwerkgroep Avifauna West- Nederland. Met de nieuwe ronde werd in 1984 begonnen en zal, als alles volgens planning verloopt, over twee jaar kunnen worden afgesloten met de publicatie van een nieuwe Avifauna van Noordwijk.

Bij vergelijking van de resultaten van beide inventarisatieronden blijken zich belangrijke veranderingen in de broedvogelbevolking van het 6500 ha. grootte onderzoeksgebied te hebben voltrokken. Uit de tot nu toe verzamelde resultaten blijkt o.a. dat soorten als Nachtegaal, Holenduif en Zwarte Roodstaart zijn toegenomen, terwijl Gekraagde Roodstaart, Roodborsttapuit en Geelgors sterk zijn afgenomen.

Buiten deze grootschalige inventarisaties worden sinds 1984 in twee kleine gebieden de jaarlijkse veranderingen in de broedvogelbevolking nauwkeurig geregistreerd in het kader van het landelijk Broedvogel Monitoring Project. (B.M.P.)

In tegenstelling tot voorgaande jaren wordt het onderzoek in de duinen van de Amsterdamse Drinkwaterleiding niet in deze Strandloper beschreven, maar waarschijnlijk in het volgende nummer. Het afgelopen jaar werden voor de eerste maal vijf kavels volgens de BMP-methode geïnventariseerd. Het SOVON (= Samenwerkende Organisaties VOgelonderzoek Nederland) organiseert en controleert dit soort inventarisaties en het resultaat van deze controles van het SOVON waren eind januari nog niet ontvangen. Coördinator voor deze inventarisaties is Wim Baalbergen.

Figuur 2 op blz 22 geeft een overzicht van de onderzochte kavels.

2. Methode

Twee kavels (nr. 1 en 2) werden geheel volgens de B.M.P.-methode onderzocht. Bij de overige kavels werd ook gestreefd deze methode zo veel mogelijk te volgen, maar vonden relatief weinig vroege ochtendbezoeken (vanaf zonsopgang) plaats, werden vrijwel geen nachtelijke bezoeken afgelegd en was het aantal volledige telronden veelal beperkt. Bij de meeste kavels werden vanwege het tijdrovende karakter Huismus en Spreeuw niet geteld. Bij kavel 7 (Offem), werden waarnemingen van Houtduif, Kauw en Vlaamse Gaai niet genoteerd en van o.a. Merel slechts de territorium- en nestindicatieve waarnemingen op de veldkaarten aangegeven. De interpretatie vond ook zoveel mogelijk volgens de B.M.P.-methode plaats door ondergetekende, tenzij anders vermeld. De ligging van de kavels en het studiegebied zijn aangegeven op figuur 2.

3. Beschrijving van het landschap en de resultaten per kavel.

1. EEN GEDEELTE VAN NIEUW LEEUWENHORST

Inventarisatie tijd: 20 uur. Inventarisatie en interpretatie: Kees de Mooy en Menco Wiersema. Oppervlakte: circa 15 ha.

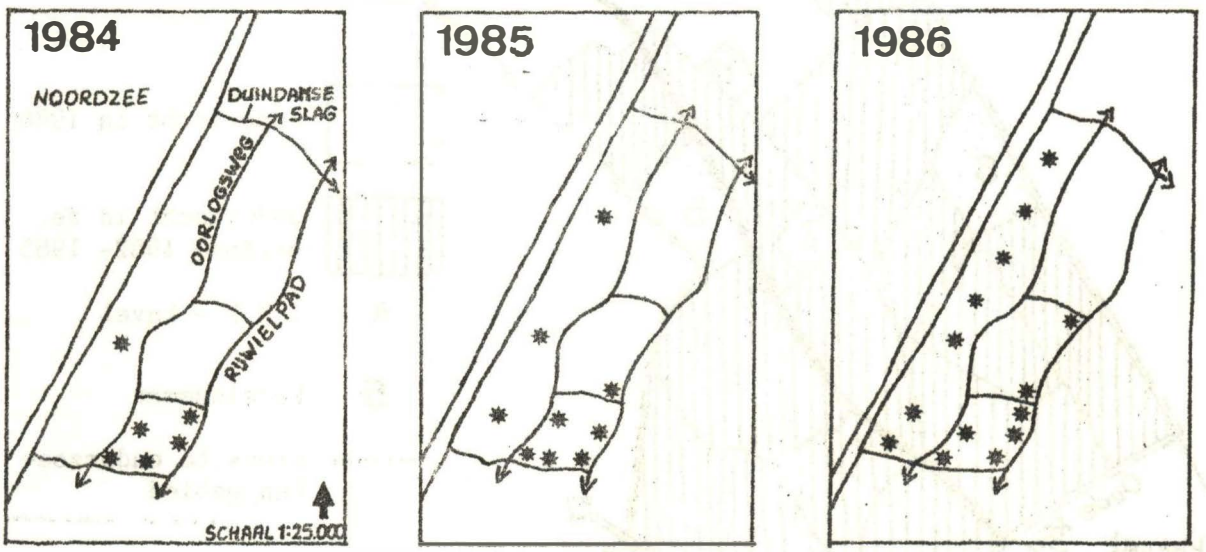
Deze kavel is voor het derde achtereenvolgende jaar volgens de BMP-methode geinventariseerd. Als "nieuwe" soorten konden Grasmus, Nachtegaal en Ransuil worden genoteerd. De Nachtegaal was echter ook al in de periode 1969- 1979 regelmatige broedvogel van Nieuw-Leeuwenhorst. Het territorium van de Grasmus bevond zich op de voormalige vuilstort, die nu dicht begroeid is met o.a. Bramen, Vlier en ruigtkruiden. Opvallend is voorts het vrijwel verdwijnen van de Ringmus (met van 1984- 1986 resp. 16, 8 en 2 paar). Deze soort broedde in de talrijk aanwezige nestkasten, maar is daar nu geheel uit verdwenen. De oorzaak hiervan is niet duidelijk. Ook voor het verdwijnen van de Grauwe Vliegenvanger (de twee voorgaande jaren aanwezig met resp.1 en 3 paar) is niet direkt een oorzaak aan te wijzen.

In tegenstelling tot de landelijke trend is de Winterkoning hier niet na de strenge winter van 1985 achteruit gegaan, maar pas na de tweede achtereenvolgende strenge winter van 1986 met van 1984- '86 resp. 17, 17 en 12 paar.

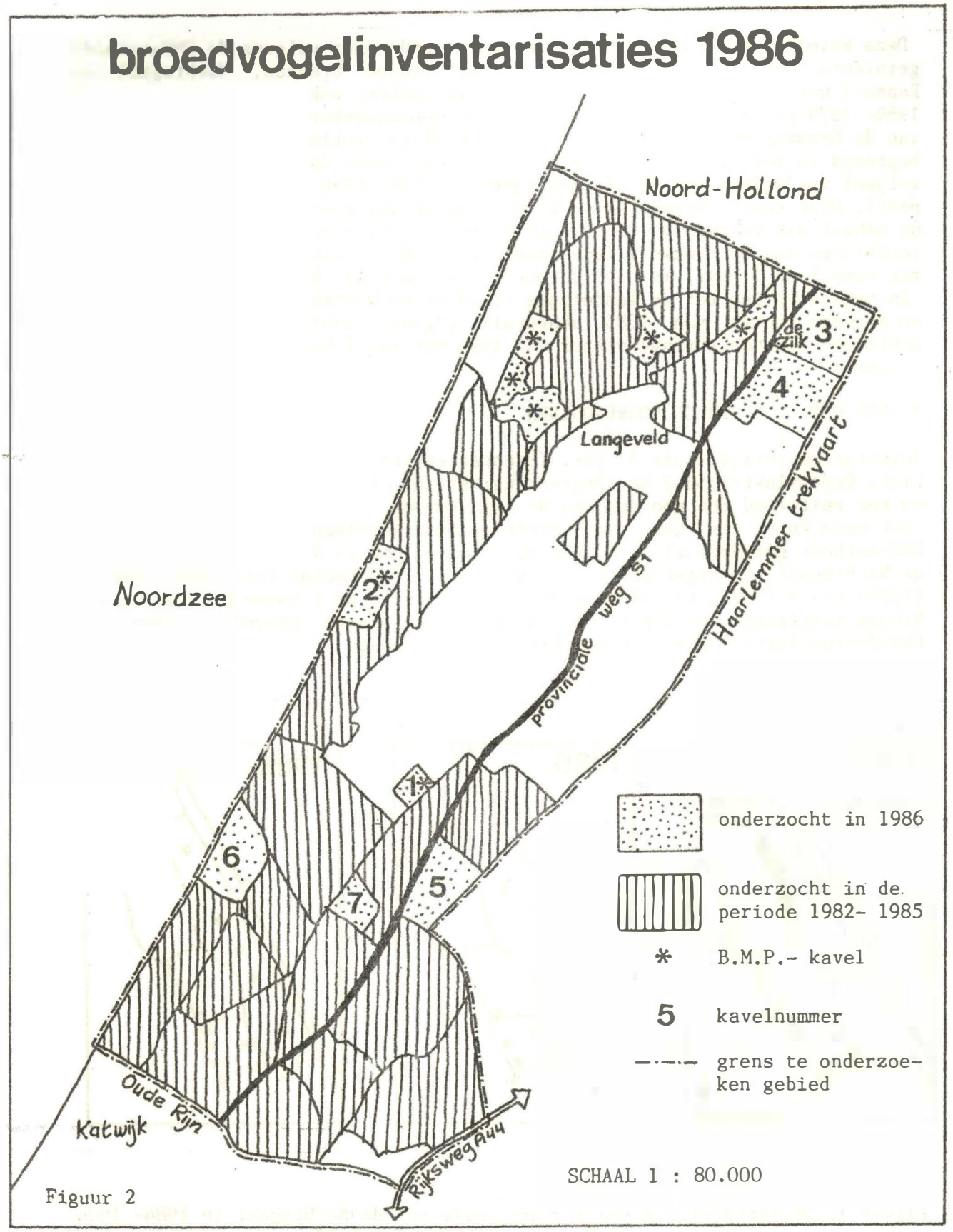
2. EEN GEDEELTE VAN DE NOORD-DUINEN

Inventarisatietijd: ruim 33 uur. Inventarisatie: Dick Hoek en Jelle van Dijk. Oppervlakte: 53,2 ha. Begrenzing: strand, Duindamse slag, Rijwielpad en een ruiterpad ten noorden van de Ligusterweg.

Ook deze kavel is voor het derde achtereenvolgende jaar volgens de BMP-methode geinventariseerd. Het meest opvallend is de gestage toename van de Nachtegaal. In afgelopen drie jaar groeide het aantal territoria van 6 (1984) via 9 (1985) tot 14 (1986). Figuur 1 geeft de toename op kaart weer. Nieuwe vestigingen hebben vooral in de zeereep plaats gevonden, waar het Duindoorn-Vlierstruweel een geschikt biotoop vormt.

Figuur 1: De verspreiding van de territoria van de Nachtegaal in 1984- 1986 in een deel van de Noord-duinen bij Noordwijk.

broedvogelinventarisaties 1986
Noord-Holland
Noordzee
Langeveld
de Zilk
3
4
2*
1*
5
6
7
provinciale weg 51
Haarlemmer trekvaart
Oude Rijn
Katwijk
Rijksweg 444
onderzocht in 1986
onderzocht in de periode 1982- 1985
* B.M.P.- kavel
5 kavelnummer
grens te onderzoeken gebied
SCHAAL 1 : 80.000

Figuur 2

Deze spectaculiere toename is mogelijk voor een deel te danken aan een verruiging van het terrein. Hierbij maken onbegroeid zand met mossen en grassen met lage kruiden plaats voor struwelen met vooral Duindoorn en Vlier en ruigtkruiden als Grote brandnetel, Akkerdistel en Duinriet. Mogelijk wordt deze verruiging door de volgende processen veroorzaakt: toegenomen aanvoer van voedingsstoffen via de neerslag, de toename van de Vos (de predator van de belangrijkste grazers van het duin: Konijnen) en de voortgaande successie van de vegetatie. De snelheid van de veranderingen in de vegetatie en de toename van het aantal territoria verlopen echter niet parallel.

3. DE ZILK EN OMGEVING.

Inventarisatietijd: 14,5 uur. Inventarisatie en interpretatie: Jelle van Dijk. Oppervlakte: circa 165 ha.
Begrenzing: Leidsche Vaart, Provinciegrens, raster van de Amsterdamse Waterleidingduinen, de weg De Zilk- Hillegom.
Het gebied bestaat uit ondermeer de bebouwde kom van De Zilk met aangrenzend sportveldencomplex en beplantingen, bloembollenvelden met vrij brede vaarten (het grootste deel van het gebied), lintbebouwing en kassencomplexen.
Na Huismus en Spreeuw is de Kauw met 70 paar de talrijkste broedvogel. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het omringende landschap, dat voor de Kauw in de broedtijd voldoende voedsel biedt, maar weinig geschikte broedplaatsen. Het voedsel bestaat vooral uit allerlei allerlei insecten en regenwormen die in of op de bodem van de uitgestrekte duingraslanden en bloembollenvelden leven.

4. PAARDENKERKHOF EN ZILKERPOLDER

Inventarisatietijd: 21 uur. Inventarisatie: Kees Verweij en Dick Hoek. Oppervlakte: circa 160 ha. Begrenzing: Leidsche Vaart, de weg De Zilk- Hillegom, grasland ten noorden van Ruigenhoek en het raster van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het gebied bestaat grotendeels uit bloembollenvelden. Daarnaast komen voor: enkele percelen grasland, kassen, verspreide bebouwing, enkele brede vaarten, een complex met oud eikenhakhout en jonge loofhoutbeplantingen langs de provinciale weg S 1. De meest opmerkelijke broedvogel is de Nachtegaal; twee territoria werden in het eikenhakhout gevonden en een zelfs in de jonge beplantingen in de zuidoost-berm van de provinciale weg S1.

5. ZWETTER POLDER

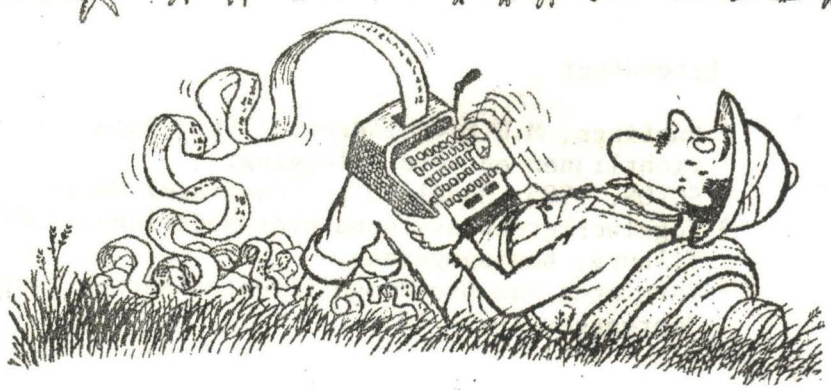
Inventarisatietijd: 17,5 uur. Inventarisatie en interpretatie: Frank van Duivenvoorde. Oppervlakte: circa 80 ha. Begrenzing: Vogelsloot, Haarlemmer trekvaart, de weg Voorhout- Noordwijk en de provinciale weg S 1.
Het gebied bestaat voor het grootste deel uit bloembollenvelden. Daarnaast komen voor: graslandpercelen, jonge beplantingen, kassen, verspreide bebouwing, sloten en vaarten en een voormalige vuilstort.
Opvallend talrijk is de Gele Kwikstaart met 11 territoria. Uit een vergelijking met de resultaten van 1973 blijkt dat de weidevogels zich over het algemeen redelijk hebben gehandhaafd. Zomertaling is als broedvogel verdwenen (1973 nog 1 paar). Tureluur, Grutto, Slobeend, Scholekster en Kievit zijn echter nog aanwezig.
Ondanks het feit dat oevervegetatie slechts schaars aanwezig is, blijkt de

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de resultaten. Voor de ligging van de kavels wordt verwezen naar blz.

Soort / jaar	Kavel 1 Nieuw-Leeuwenhorst '84	'85	'86	Kavel 2 Noord-Duinen '84	'85	'86	Kavel 3 '86	4 '86	5 '86	6 '86	7 '86
Blauwe Reiger	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	18
Boerenzwaluw	–	–	–	–	–	–	–	0-3	1	–	–
Boomklever	2	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1?
Boomkruiper	5	7	6	–	–	–	–	–	–	–	7
Boompieper	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–
Bosrietzanger	1	2	1	1	–	–	–	–	–	–	–
Bosuil	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–	1
Braamsluiper	–	–	–	–	3	2	–	–	–	–	–
Ekster	2	2	2	5	7	7	4	2	1	12	1
Engelse Gele Kwikstaart	–	–	–	–	–	–	–	1	2	–	–
Fazant	1	2	2	1	2	2	–	–	–	1	2
Fitis	13	10	8	21	14	13	1	6	1	11	8
Fuut	–	–	–	–	–	–	6	3	3	–	1
Gele Kwikstaart	–	–	–	–	–	–	2	2	11	–	–
Gierzwaluw	–	–	–	–	–	–	2	5	–	1-3	–
Glanskop	3	2	4	–	–	–	–	–	–	–	–
Grasmus	–	–	1	15	15	11	–	–	–	–	–
Graspieper	–	–	–	12	7	7	–	–	–	3	–
Grauwe Vliegenvanger	1	3	–	–	–	–	1	–	–	–	–
Groene Specht	2	2	2	–	–	–	–	–	–	1	–
Groenling	1	4	1	–	–	–	4	2	–	–	0-2
Grote Bonte Specht	7	7	7	–	–	–	–	0-1	–	1-2	4
Grutto	–	–	–	–	–	–	–	1	4	–	–
Heggemus	9	8	5	20	19	25	5	5	2	13	5
Holenduif	4	7	6	–	–	–	–	–	–	–	4
Houtduif	20	15	16	10	13	14	4	5	–	12	+
Houtsnip	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Huismus	1	3	1	–	–	–	+	+	6	+	7-9
Huiszwaluw	–	–	–	–	–	–	–	8	–	–	–
Kauw	25	25	±20	–	–	–	70	1	–	25	<20
Kievit	–	–	–	1	–	–	3	4	21	–	–
Kleine Bonte Specht	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kneu	–	–	–	35	30	25	–	4	2	12	–
Koekoek	1	1	–	2	3	2	–	–	–	–	–
Koolmees	35	34	31	2	3	1	5	5	1	21	15
Kuifeend	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Kuifleeuwerik	–	–	–	–	–	–	–	–	0-1	1	–
Matkop	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Meerkoet	–	2	1	–	–	–	11	2	5	–	1
Merel	19	17	18	5	5	6	13	10	2	29	12
Nachtegaal	–	–	1	6	9	14	1	3	–	5	–
Patrijs	–	–	–	2	4	3	2	3	1	–	–
Pimpelmees	20	22	15	–	–	–	5	2	–	8	4
Putter	–	–	–	–	–	–	1	1	–	1	–
Ransuil	–	–	1	–	–	–	–	–	–	1	–
Ringmus	16	8	2	–	1	2	–	5	6	–	–
Roodborst	16	19	20	1	–	–	1	3	–	5	17
Roodborsttapuit	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–

Soort / jaar	Kavel 1 Nieuw-Leeuwenhorst '84	'85	'86	Kavel 2 Noord-Duinen '84	'85	'86	Kavel 3 '86	4 '86	5 '86	6 '86	7 '86
Scholekster	–	–	–	–	–	–	2	7	12	–	–
Slobeend	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	–
Spotvogel	–	–	0	–	–	–	1	–	1	–	–
Spreeuw	22	20	12	–	–	–	+	+	1	+	±25
Sprinkhaanrietzanger	–	–	–	–	1	2	–	–	–	–	–
Staartmees	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	2
Tapuit	–	–	–	5	4	6	–	–	–	–	–
Tjiftjaf	12	10	9	–	–	–	1	2	–	5	8
Torenvalk	1	1	1	1	–	–	–	–	–	–	0–1
Tortelduif	5	5	6	3	1	3	1	–	–	–	–
Tuinfluiter	2	4	5	–	–	–	1	4	–	–	–
Tureluur	–	–	–	–	–	–	1	1	4	–	–
Turkse tortel	2	1	2	–	–	–	10	3	–	7	3
Veldleeuwerik	–	–	–	15	16	14	6	6	12	2	–
Vink	2	4	2	–	–	–	–	–	–	–	–
Vlaamse Gaai	4	3	3	1	1	1	–	1	–	–	3–4
Waterhoen	2	1	1	–	–	–	5	–	2	–	2–4
Wilde Eend	3	5	6	1	1	2	40–50	15–20	6	2	14
Winterkoning	17	17	12	–	1	1	1	4	–	10	15
Witte Kwikstaart	–	–	–	–	–	–	–	2	8	–	–
Wulp	–	–	–	2	1	1	–	–	–	–	–
Zanglijster	4	4	5	–	–	–	–	1	–	1	3
Zwartkop	9	11	9	–	–	–	2	2	–	4	7
Zwarte Kraai	2	1	2	–	2	2	–	1	–	2	1
Zwarte Roodstaart	–	–	–	–	–	–	1	1	–	2	–

Haarlemmer trekvaart een ideaal biotoop voor de Fuut. Dit jaar werden langs bijna 4 kilometer van deze vaart twaalf nesten gevonden.

6. VILLAWIJK DE ZUID

Inventarisatietijd: bijna 20 uur. Inventarisatie: Ab Steenvoorde. Oppervlakte: circa 75 ha.
Het gebied bestaat geheel uit duinterrein, waarop talrijke villa's zijn gebouwd. Aan de binnenduinrand is opgaand loofbos aanwezig. Plaatselijk is naaldhout aangeplant en in de wat grotere tuinen van villa's heeft de oorspronkelijke duinvegetatie (struweel en duingraslanden) zich nog kunnen handhaven. De bebouwingsdichtheid is in de loop der jaren sterk toegenomen. Uit vergelijking met de broedinventarisatie uit 1973 blijkt dat twee karakteristieke duinvogels zijn verdwenen: Roodborsttapuit (1973: 3 paar) en Tapuit (1973: 1 paar). Ondanks de afgelopen twee strenge winters heeft de Groene Specht zich hier nog weten te handhaven. Deze soort werd in 1973 niet als broedvogel waargenomen in het gebied.

7. HET LANDGOED OFFEM

Inventarisatietijd: 18 uur. Inventarisatie: Hein Verkade en Dick Passchier. Grootte: circa 32 ha.
Het afgelopen jaar was het voor de vijftiende achtereenvolgende keer dat Offem op broedvogels is onderzocht. Helaas gebeurde dit niet altijd volgens eenzelfde, nauwkeurig omschreven methode zodat voor de wat "moeilijker" soorten als Wilde Eend en Vlaamse Gaai een vergelijking van de verschillende jaren niet goed mogelijk is. Blauwe Reiger is waarschijnlijk een van de meest nauwkeurig getelde soorten en vanaf 1973 constant als broedvogel aanwezig. Het aantal broedparen varieert van 1 (in 1973 en 1974) tot 26 in 1980. De laatste vijf jaar schommelt het aantal tussen de 15 en 22. Opvallend is dat het aantal territoria van enkele "gemakkelijk" te inventariseren soorten als Winterkoning, Zwartkop, Fitis en Heggemus weliswaar van jaar tot jaar grote schommelingen kan vertonen, maar op de lange termijn gezien nauwelijks is veranderd:

jaar	'72	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86
Fitis	10	6	10	8	11	11	7	9	8	10	6	7	13	6	8
Winterkoning	12	12	15	17	16	14	14	7	10	15	11	22	23	14	15
Zwartkop	5	4	5	6	7	4	3	6	8	6	2	9	6	7	7
Heggemus	10	4	7	7	7	6	5	7	8	4	3	9	6	7	5

Samenstelling: Dick Hoek

Literatuur.

* Hustings, M.H.F. (eindred.) 1985, Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging.
* SOVON, 1985. Handleiding Broedvogel Monitoring Project.
* Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981. Randstad en Broedvogels. Tilburg, basisgegevens.
* Verslagen van broedvogelinventarisaties, gepubliceerd in de Strandloper jaargangen 1972- 1986.